

Dział III. Świat po II wojnie światowej – lekcja powtórzeniowa

8 SP

Tematy:

1. Powojenny podział świata
2. Początek zimnej wojny
3. Za żelazną kurtyną
4. Daleki Wschód po II wojnie światowej.
5. Rozpad systemu kolonialnego.
6. Konflikt na Bliskim Wschodzie.
7. Zimna wojna i wyścig zbrojeń.
8. Droga ku wspólnej Europie.
9. Przemiany społeczne i kulturowe w drugiej połowie XX wieku.

1. Pojęcia

Pojęcie	Wyjaśnienie
Reparacje wojenne	Odszkodowanie za szkody i zniszczenia wypłacane stronie zaatakowanej w przypadku jej zwycięstwa lub korzystnego rozjemcu.
Denazyfikacja	Jeden z celów okupacji Niemiec po II wojnie światowej. Polegał na usunięciu z życia politycznego i społecznego organizacji i osób związanych z systemem nazistowskim.
Dekartelizacja	Jeden z celów okupacji Niemiec po II wojnie światowej. Polegała na rozbiciu wielkich monopolii przemysłowych w Niemczech.
Demokratyzacja	Jeden z celów okupacji Niemiec po II wojnie światowej. Zmiany ustrojowe, których celem jest wprowadzenie demokracji.
Demilitaryzacja	Jeden z celów okupacji Niemiec po II wojnie światowej. Całkowite rozbrownienie armii i likwidacja infrastruktury wojskowej.
Decentralizacja	Decentralizacja władzy publicznej to przeniesienie części uprawnień z organów władzy państwowej na organy władzy samorządowej możliwie najniższego szczebla.
Nacjonalizacja	Upaństwowienie głównych gałęzi gospodarki, przemysłu, handlu, transportu czy banków.
Kolektywizacja	Upaństwowienie ziemi (zabranie jej chłopom) i utworzenie państwowych bądź spółdzielczych gospodarstw rolnych.
Doktryna	Generalna zasada określająca kierunek i sposób prowadzenia polityki zagranicznej państwa.
Żelazna kurtyna	Umowna linia rozgraniczenia dwóch stref wpływów w Europie – radzieckiej i amerykańskiej
Zimna wojna	Okres od zakończenia II wojny światowej do rozpadu ZSRR, podczas którego rywalizowały między sobą USA i ZSRR oraz ich sojusznicy na bardzo wielu płaszczyznach. W okresie tym, mimo rywalizacji, nie doszło do otwartej wojny między USA i ZSRR ale nie było też prawdziwego pokoju. Zimną wojnę cechował wyścig zbrojeń, rozbudowa potencjału nuklearnego, rywalizacja dyplomatyczna, wywiadowcza oraz wojna propagandowa.
Bizonia	Podwójna strefa – połączenie okupacyjnych stref brytyjskiej i amerykańskiej w Niemczech po II wojnie światowej (1.01.1947)
Trizonia	Trójstrefa – połączenie Bizonii i strefy francuskiej w okupowanych Niemczech 8.04.1949 r. , która przekształciła się we wrześniu 1949 r. w RFN.
Remilitaryzacja	Powtórne wprowadzenie wojsk, oraz budowa budynków i maszyn o charakterze

	wojennym, na obszarze wcześniej poddanym rozbrojeniu.
Żdanowszczyzna	Polityka wewnętrzna ZSRR po II wojnie światowej, którą cechował powrót do przedwojennych metod walki z tzw. wrogami systemu.
Kominform	Organizacja międzynarodowa zrzeszająca europejskie partie komunistyczne, powstała w 1947 roku. w Szklarskiej Porębie.
Demoludy	Państwa demokracji ludowej. Określenie państw Europy Środkowo – Wschodniej, które po zakończeniu II wojny światowej stały się krajami satelickimi ZSRR.
Ateizacja	Szerzenie ateizmu, czyli poglądu, że Bóg nie istnieje.
Kuomintang	Chiński Front Narodowy, na czele którego stał Czang Kai - szek
Rewolucja kulturalna	Wielki ruch społeczno-polityczny w Chinach zainicjowany w 1966 roku przez Mao Tse – tunga, który przy pomocy młodzieży komunistycznej (Czerwonej Gwardii) wystąpił z hasłami zniszczenia dawnej kultury, idei i zwyczajów oraz religii zastępując je własną ideologią (maoizmem). Faktycznie była to próba wyeliminowania jego politycznych rywali wewnątrz KPCh
Czerwona Gwardia	Młodzi robotnicy, studenci, uczniowie – za pomocą której Mao przeprowadził rewolucję kulturalną w Chinach.
Strefa demarkacyjna	Strefa odgraniczająca w czasie konfliktu zbrojnego lub rozejmu walczące wojska. Często w formie linii stanowi tymczasową granicę państwową.
Viet Minh	Organizacja założona przez wietnamskie stronnictwa niepodległościowe związane z Komunistyczną Partią Indochin, której celem było uniezależnienie Wietnamu od Francji.
Vietcong	Określenie partyzantów komunistycznych należących w czasie wojny wietnamskiej do Narodowego Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego
Indochiny	Potoczna nazwa Wietnamu, Laosu i Kambodży, które były koloniami francuskimi.
Dekolonizacja	Proces wyzwalań się narodów z zależności kolonialnej i tworzenia niepodległych państw w dawnych terytoriach zależnych, który przypada na okres końca lat 40-ych do lat 60-ych XX w.
Bierny opór	Sprzeciw bez używania siły fizycznej lub bez większej aktywności. Pojęcie związane z obywatelskim nieposłuszeństwem.
Trzeci Świat	Powstałe w okresie zimnej wojny określenie grupy państw nienależących do bloku zachodniego, ani bloku wschodniego. Z czasem też termin ten zaczął oznaczać grupę ubogich państw o tradycji postkolonialnej.
Neokolonializm	Proces narzucania krajom rozwijającym się (byłym koloniom w Azji i Afryce) nierównoprawnych stosunków ekonomicznych i politycznych przez kraje wysoko rozwinięte gospodarczo; główną formą neokolonializmu jest wyzysk gospodarczy i podporządkowanie gospodarki tych państw – została ona częściowo uzależniona od obcego kapitału.
Diaspora	Rozproszona po całym świecie grupa etniczna lub religijna.
Kibuce	Spółdzielnie rolne na terenie Izraela.
Jom Kippur	Najważniejsze święto żydowskie = Dzień Pojednania.
Intifada	Masowe powstanie Palestyńczyków przeciwko izraelskiej okupacji Palestyny.
Terroryzm	Metoda walki politycznej polegająca na selektywnym bądź kompleksowym stosowaniu przemocy wobec przeciwników politycznych dla uzyskania żądanych celów.
Szach	Tytuł monarchy w Iranie do 1978 r.
Ajatollah	Religijny przywódca Iranu.
Gorąca linia	System bezpośredniej komunikacji między wrogimi państwami. Najbardziej znaną gorącą linią był "czerwony telefon" łączący Moskwę i Waszyngton podczas zimnej wojny, zainstalowany po kryzysie kubańskim.

Dysydent	Człowiek przeciwstawiający się panującej władzy lub ideologii, często represjonowany z tego powodu.
Kontestacja	Sprzeciw, najczęściej przeciwko systemowi społecznemu i politycznemu, wyrażany publicznie poprzez wypowiedzi i zachowanie.
Kontrkultura	Grupa społeczna, która wyraża sprzeciw zarówno wobec zastanej kultury, jak i wobec tworzenia nowej.
Feminizm	Ruch społeczny, który domaga się zrównania w prawach społecznych i politycznych kobiet i mężczyzn, nawołujący do równouprawnienia płci.
Laicyzacja	Ograniczenie wpływów religii i duchownych w życiu społecznym i politycznym.
Segregacja rasowa	Dyskryminacja osób określonej rasy polegająca na tworzeniu oddzielnych instytucji publicznych (szkół, środków transportu) dla osób tej rasy.
Sobór	Zjazd wszystkich biskupów Kościoła katolickiego.
Hipisi	Subkultura, która powstała w USA w latach 60-ych. Hipisów nazywano także „dziećmi – kwiatami”. Głosili hasła życia z dnia na dzień, wolności bez ograniczeń, propagowała podróże, medytacje, pacyfizm, życie zgodnie z naturą poza wielkimi miastami. Hipisi chętnie żyli w komunach.

2. Postacie historyczne

Imię i nazwisko	Opis
Harry Truman	Prezydent USA od 1945 do 1953 r., który rozpoczął zimną wojnę z ZSRR.
Clement Attlee	Premier Wielkiej Brytanii od lipca 1945 do 1951 r. Polityk partii Pracy. Brał udział w konferencji poczdamskiej, zastępując W. Churchilla.
George C. Marshall	Sekretarz stanu USA po II wojnie światowej; autor planu ekonomicznego, którego celem było odbudowanie Europy ze zniszczeń.
Edvard Beneš	Polityk czeski, prezydent Czechosłowacji w latach 1935-1938, na uchodźstwie w latach 1940-1945, i ponownie w kraju w latach 1945-1948.
Winston Churchill	Wielokrotny premier Wielkiej Brytanii. Stał na czele tego państwa podczas II wojny światowej. Jest autorem słów o „żelaznej kurtynie”.
Konrad Adenauer	Pierwszy kanclerz RFN. Jeden z ojców założycieli Unii Europejskiej.
Andriej Żdanow	Członek Biura Politycznego KPZR, nadzorował politykę represji w ZSRR po II wojnie światowej. Bliski współpracownik Stalina.
Josip Broz Tito	Przywódcą Jugosławii po II wojnie św.
Józef Stalin	Przywódcą ZSRR w latach 1928 – 1953.
Nikita Chruszczow	I Sekretarz KC KPZR 1953 – 1964. Przejął władzę po śmierci Stalina. Wygłosił referat na XX Zjeździe KPZR w 1956 r. o kulcie jednostki w epoce stalinowskiej; przyczynił się do destalinizacji.
Ławrientij Beria	Dowódca NKWD w okresie stalinizmu w ZSRR, aresztowany i rozstrzelany po dojściu do władzy przez Nikitę Chruszczowa.
Imre Nagy	Komunista. Premier Węgier w 1953 – 1956 r. Dążył do liberalizacji i demokratyzacji Węgier. Główny bohater powstania węgierskiego 1956 r.
Czang Kaj – szek	Chiński polityk i wojskowy, wieloletni przywódca Kuomintangu. Po przegranej wojnie z KPCh przeniósł się z armią na Tajwan gdzie utworzył Republikę Chińską.
Mao Tse – tung	Przywódcą Komunistycznej Partii Chin, twórca Chińskiej Republiki Ludowej. Był autorem Wielkiego Skoku i „rewolucji kulturalnej”.
Kim Ir Sen	Komunista koreański, wieloletni przywódca Korei Północnej.
Douglas MacArthur	Głównodowodzący wojskami amerykańskimi podczas II wojny światowej na Pacyfiku oraz podczas wojny w Korei.
Ho Szi Min	Współzałożyciel Komunistycznej Partii Wietnamu i Frontu Narodowego Wietnamu. Poza założeniu Demokratycznej Republiki Wietnamu został jej

	pierwszym prezydentem.
Mahatma Ghandi	Prawnik hinduski, który walczył o uniezależnienie się Indii od Wielkiej Brytanii. Doprowadził do powstania niepodległych Indii dzięki prowadzeniu polityki biernego oporu.
David Ben Gurion	Pierwszy premier Izraela.
Gamal Abdel Naser	Egiptski oficer i polityk, który poprzez pucz obalił króla Faruka I. Sprawował władzę autorytarną w latach 1954-1970, prezydent Egiptu podczas wojny o kanał sueski, który nakazał znacjonalizować. .
Menachem Begin	Premier Izraela, uczestnik rozmów w Camp David, laureat Pokojowej Nagrody Nobla w 1978 r.
Anwar as - Sadat	Prezydent Egiptu, uczestnik rozmów w Camp David, laureat Pokojowej Nagrody Nobla w 1978 r.
Jasir Arafat	Palestyńczyk, założyciel i przywódca terrorystycznej Organizacji Wyzwolenia Palestyny, który przez całe życie walczył o państwo palestyńskie.
Reza Pahlawi	Szach Iranu obalony przez rewolucję irańską w 1979 r.
Ruhollah Chomejni	Szyicki przywódca duchowny i polityczny, który stanął na czele Iranu jako ajatollah na skutek rewolucji irańskiej w 1979 r.
Saddam Husajn	Wieloletni przywódca Iraku obalony na skutek drugiej wojny w Zatoce Perskiej.
Dwight Eisenhower	34 prezydent USA w latach 1953 – 1961.
Fidel Castro	Rewolucjonista kubański, który w 1959 r. obalił dyktatora Fulgencio Batistę. Dyktator Kuby do 2006 r.
John F. Kennedy	35 prezydent USA w latach 1961 – 1963. Sprawował tę funkcję podczas kubańskiego kryzysu rakietowego.
Jurij Gagarin	Rosjanin, pierwszy człowiek w kosmosie.
Pol Pot	Przywódca Czerwonych Khmerów, który wprowadził totalitarny system rządów w Kambodży w latach siedemdziesiątych.
Leonid Breżniew	Sekretarz Generalny KPZR w latach 1964 – 1982, następca Nikity Chruszczowa. Autor tzw. doktryny Breżniewa.
Aleksander Dubček	Komunista czeskosłowacki. W latach 1968-69 I Sekretarz KC KPCz. Chciał wprowadzić program reform zwanych „komunizmem z ludzką twarzą” podczas tzw. Praskiej Wiosny.
Antonio de Oliveira Salazar	Dyktator Portugalii w latach 1932 – 1968.
Francisco Franco	Dyktator Hiszpanii w latach 1936 – 1975.
Juan Carlos	Król Hiszpanii z dynastii Burbonów, który przejął władzę po rządach Francisco Franco.
Charles de Gaulle	Generał francuski z czasów II wojny światowej. Stał na czele Komitetu Wolnych Francuzów. Prezydent Francji w latach 1959 – 1969.
Robert Schuman	Francuski polityk, mąż stanu, dwukrotny premier Francji, reformatorski Minister Finansów oraz Minister Spraw Zagranicznych, uznawany za jednego z ojców Unii Europejskiej, Rady Europy i NATO.
Martin Luther King	Pastor kościoła baptystów, który walczył o zniesienie segregacji rasowej w USA i równouprawnienie Afroamerykanów. Organizował marsze pokoju, bojkoty środków transportu itp. Za pokojowe metody protestu otrzymał Pokojową Nagrodę Nobla. Zamordowany przez białego rasistę w 1968 r.
Jan XXIII	Papież, który zwołał II Sobór Watykański w celu reformy Kościoła katolickiego i dostosowania Kościoła do realiów XX wieku.
Paweł VI	Papież, który kontynuował dzieło Jana XXIII i przeprowadził gruntowną reformę Kościoła katolickiego. Sprawował swą funkcję w latach 1963 – 1978.

3. Skróty

ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych
NATO – Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego
RWPG – rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej
KPZR – Komunistyczna Partia Związku radzieckiego.
RFN – Republika Federalna Niemiec
NRD – Niemiecka Republika Demokratyczna
ChRL – Chińska Republika Ludowa
KPCh – Komunistyczna Partia Chin
KRL – D – Koreańska Republika Ludowo – Demokratyczna
OWP – Organizacja Wyzwolenia Palestyny
CIA – Centralna Agencja Wywiadowcza
KBWE – Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
OECD – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
EWWiS – Europejska Wspólnota Węgla i Stali
EWG – Europejska Wspólnota Gospodarcza
Euratom – Europejska Wspólnota Energii Atomowej
WE – Wspólnoty Europejskie
UE – Unia Europejska

4. Przypomnij sobie co to było:

Plan Marshalla – plan Stanów Zjednoczonych mający służyć odbudowie gospodarek krajów Europy Zachodniej po II wojnie światowej, obejmujący pomoc w postaci surowców mineralnych, produktów żywnościowych, kredytów i dóbr inwestycyjnych. Jego celem było wsparcie odbudowy gospodarek krajów europejskich po II wojnie światowej co miało zagwarantować utrzymanie systemów demokratycznych w tych krajach i powstrzymanie rozwoju tendencji komunistycznych poprzez podniesienie poziomu życia. Został ogłoszony w 1947 r., a wprowadzony w latach 1948 – 1952. Pomoc zaoferowano również ZSRR i państwom bloku wschodniego, które jednak odmówiły na wyraźne żądanie Stalina. Pomoc wyniosła około 17 mld dolarów.

Doktryna Trumana – inaczej doktryna powstrzymywania komunizmu. Wprowadzona przez prezydenta USA Harry'ego Trumana w 1947 r. doktryna, którą USA kierowały się w polityce zagranicznej. Zakładała ona udzielenie wszelkiej pomocy (finansowej, politycznej i militarnej) państwom i narodom, którym zagrażała komunistyczna mniejszość.

Doktryna Breżniewa – doktryna w polityce zagranicznej w ZSRR pod rządami Leonida Breżniewa. Zakładała: w polityce z Zachodem prowadzić politykę odprężenia, w krajach Trzeciego Świata prowadzić politykę ekspansji, a w stosunkach z krajami demokracji prowadzić politykę ograniczonej suwerenności. ZSRR zastrzegał sobie prawo interwencji na terytorium każdego państwa socjalistycznego, którego ustrój socjalistyczny był zagrożony.

Pierwszy kryzys berliński 23/24.06.1948 – 12.05.1949 – Rosjanie chcieli by alianci zachodni opuścili Berlin. Dlatego też zablokowali wszystkie lądowe drogi komunikacyjne łączące strefy zachodnie z zachodnimi sektorami Berlina, którymi dostarczano żywności i inne potrzebne w mieście towary. W odpowiedzi alianci zachodni utworzyli „**most powietrzny**” – wszystkie towary, surowce i żywność przesyłano do miasta samolotami przez 10 miesięcy. Blokada Berlina oznaczała ostateczny rozpad współpracy między aliantami zachodnimi a ZSRR. Strefy zachodnie połączyły się najpierw w Bizonię, a potem Trizonię, a ostatecznie przekształcono w RFN.

Drugi kryzys berliński – 1961 r. Epizod zimnej wojny, którego efektem była **budowa Muru Berlińskiego**. Kryzys wywołany został przez ultimatum Chruszczowa, żądające wycofania wojsk zachodnich z Berlina.

Wielki Skok - Kampania gospodarcza przeprowadzona w latach 1958-1962 w ChRL, zainicjowana przez Mao Tse – tunga. Zakładała szybkie przekształcenie Chin z zacofanego kraju rolniczego w czołową potęgę przemysłową, w rzeczywistości zakończyła się klęską głodu i ruiną gospodarki.

Rewolucja kulturalna - Wielki ruch społeczno-polityczny w Chinach zainicjowany w 1966 roku przez Mao Tse – tunga, który przy pomocy młodzieży komunistycznej (Czerwonej Gwardii) wystąpił z hasłami zniszczenia dawnej kultury, idei i zwyczajów oraz religii zastępując je własną ideologią (maoizmem). Faktycznie była to próba wyeliminowania jego politycznych rywali wewnątrz KPCh

Kryzys kubański - inaczej kryzys raketowy.

Rewolucja goździków – wojskowy zamach stanu w Portugalii w 1974 roku. Pucz doprowadził do obalenia dyktatury następcy Antónia Salazara – Marcela Caetana. W konsekwencji doszło do przywrócenia swobód obywatelskich i politycznych oraz dekolonizacji portugalskich posiadłości w Afryce i Azji.

Praska Wiosna - okres politycznej liberalizacji w Czechosłowacji w roku 1968; próba wprowadzenia tzw. „komunizmu z ludzką twarzą”. Trwała od stycznia do sierpnia 1968 r. gdy ZSRR i inni członkowie Układu Warszawskiego (Polska, Węgry, NRD i Bułgaria) dokonali inwazji na Czechosłowację.

Ruch Państw Niezaangażowanych - Ruch, który skupiał ponad 100 państw Trzeciego Świata, nie wiążących się z żadnym z istniejących bloków politycznych, w okresie zimnej wojny. Państwa te szukały pośredniej drogi między blokiem wschodnim a blokiem państw związanych z NATO. Twórcami byli: premier Indii, Jawaharlal Nehru, prezydent Egiptu, Gamal Naser, prezydent Indonezji Sukarno, prezydent Ghany Kwame Nkrumah i Josip Broza Tito. Koncepcja ta powstała podczas konferencji w Bandungu.

Plan Schumana – Powstanie organizacja międzynarodowa, do której mogły wstąpić państwa Europy Zachodniej. Plan miał powiązać gospodarczo Francję i Niemcy. Dzięki temu miała zostać podwyższona stopa życiowa mieszkańców krajów, które weszłyby do tej wspólnoty, a wojna między nimi stałaby się nieopłacalna z ekonomicznego punktu widzenia. Propozycję zaaprobowali: Republika Federalna Niemiec, Włochy, Belgia, Luksemburg i Holandia. Wielka Brytania nie wyraziła zgody.

5. Pamiętaj, że

- powinnaś / powinieneś umieć połączyć wydarzenie z postacią,
- trzeba znać postanowienia konferencji poczdamskiej
- trzeba kojarzyć wydarzenia – czego dotyczyły.